

DÖNEM KAYNAKLARINDA

FRANSA'DAN KANUNİ'YE GELEN İKİ MEKTUP VE OSMANLI BÜYÜKLÜĞÜ

Prof.Dr.şefaettin Severcan*

1. GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nin Avrupa devletleri ile olan ilişkileri on altıncı yüzyıldan itibaren Kanuni Sultan Süleyman dönemi ile birlikte oldukça gelişir ve farklılaşır. Artık hem Avrupa devletlerinin birbirleri ile olan ilişkilerinde hem de her devletin özellikle dış politikalarında Osmanlı sultanı en önemli belirleyicilerden biridir. Topkapı Sarayı arka arkasına Avrupa başkentlerinden gelen elçileri konuk etmektedir.

Avrupalı elçiler zaman zaman Avrupa'nın güç dengesini ve Avrupa devletlerinin haritalarını değiştirecek yardım talepleri için yüz sürerler Devlet-i Âli Osman'ın eşiğine. Zaman zaman da krallarının canlarını ve ülkelerinin egemenliğini kurtarması için eteğini öperler Osmanlı sultanın. Bu taleplerin cevap bulanları arasında Fransa'dan gelen elçiler önemli bir yer tutar. Bu tebliğimizde Fransa'dan Kanuni Sultan Süleyman'a gelen ve derhal olumlu cevap bulan önemli yardım taleplerinden iki tanesini ve yapılan yardımı dönemin görgü tanıklarının kaleminden aktarmaya çalışacağız.

2. FRANSA'NIN BİRİNCİ YARDIM TALEBİ VE MOHAÇ SEFERİ

On altıncı yüzyılın ilk çeyreği bitmek üzereydi. İspanya kralı Macaristan kralının yardımıyla Fransa'yı ağır bir yenilgiye uğratmış, Fransa kralının ordusu dağılmış, kendisi kaçıp bir kalede mahsur kalmış, ülkesi parçalanmakla yüz yüze gelmişti. Bunun üzerine Fransa kralı yanında kalan devlet ricalini toplamış ve kendilerini bu durumdan ancak Osmanlı sultanının kurtarabileceği kararına varmışlar ve Kanuni Sultan Süleyman'a bir elçiyle mektup gönderip yardım talebinde bulunmuşlardı. "Osmanlı Sultanı'ndan Macar kralının kulağını çekmesini istiyorlardı. Böylece Macarlar İspanya'ya yardım edemeyecek, tek başına kalacak İspanya'yı da Fransızlar yenerek ülkelerinden çıkaracaklardı".

Bu yardım talebinin kendisinin Avrupa siyasetine uygun düştüğünü gören Osmanlı Sultanı gelen elçiye olumlu cevap verdi ve derhal Macaristan üzerine büyük bir sefer hazırlığı başlattı. Bu hazırlık dünya tarihinin en görkemli zaferlerinden biri olan Devlet-i Âli Osman'ın "Mohaç Zaferi" ile sonuçlandı ve Fransa kralı mahsur kaldığı kaleden, Fransa da parçalanmaktan kurtuldu.

---

*Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

Bütün bu gelişmeleri dönemin tanıklarından, Kanuni Sultan Süleyman'ın şeyhü'l-İslamı olan Kemal Paşazâde¹ "Tevârih-i Âl-i Osman X. Defter" adlı eserinde şöyle anlatır.

"Fransa kralı, Sultan Süleyman'ın saâdet sarayının eşiğine bağlılığını bildirip, kuvvet ve kudretin sığınağına tabi olduğunu açıklaması üzerine, onu İspanya kralının elinden kurtarmak üzere verilen sözün yerine getirilmesi Büyük Mohaç Seferi'nin başlıca sebebi oldu.

Hristiyan dünyasının "kurune" dedikleri çok önemli bir "taçları" vardı. Bu tacı teb'asının ve askerinin çokluğu, gücünün ve kudretinin büyüklüğü ile meşhur olan krallar giyerdi. Kurune'yi giymiş olan krala artık meliklerin meliki, sultanların sultanı anlamına gelen "Cesar" (23a) derlerdi. Uzun zamandır bu taç, sahip oldukları güç ve kudret sebebiyle Alman krallarına aitti. Hayli zaman sonra Alman kralları eski güç ve kudretlerini yitirmişler, gül bahçelerine hazan mevsimi gelmiş ve ihtişamları solmuştu.

Bunun üzerine İspanya ve Fransa kralları "Kurune"yi ele geçirip "Cesar" olmak için şiddetli bir mücadeleye giriştiler. Nice savaşlar yaptılar, birbirlerinin ülkelerine girdiler, oluk oluk kan döküp nice canlara kıydılar. Sonunda Macaristan kralının İspanya kralına yardım etmesi ile İspanyollar Fransızlara galip geldiler ve (23b) Fransa kralının ordusunu dağıtıp, askerlerini kılıçtan geçirip, ülkesinin ve kalelerinin önemli bir bölümünü işgal ettiler. I. Fransuva savaş gücü kırılıp, kudret kalesi yıkılınca ne var ne yok bırakıp kaçmış ve bir kaleye sığınıp orada mahsur kalmıştı.

Bunun üzerine Fransa kralı yanında kalan vezirlerini ve danışmanlarını toplayıp içerisinde buldukları bu acı durumdan nasıl kurtulabileceklerini görüşmüşlerdi.

---

¹ Büyükbabası Kemal Paşa'ya istinâden "Kemal Paşazâde" veya "İbn-i Kemâl" adlarıyla anılan Şemseddin Ahmed b. Süleyman 873/1468-1469 yılında doğmuştur. Doğum yeri bazı kaynaklarda Edirne bazılarında Tokat olarak belirtilir.

Seçkin bir aileye mensup olan Kemal Paşazâde, ilk tahsilini ailesinin yanında yapmış, burada çok iyi bir tahsil gördükten sonra ailevi geleneğe uyarak askeri sınıfa girmiş ve II. Bayezid'in bazı seferlerine katılmıştır. Bu seferlerin birinde divan toplantısına gelen Filibe Müderrisi Molla Lütfi'ye gösterilen saygıdan etkilenerek ve kendi ilmi kabiliyetini farkederek askeri sınıftan ayrılarak ilmiye sınıfına geçmiştir. Şer'î meselelerle, kelam, hukuk, tarih ve edebiyattaki yüksek başarısı kendini kısa zamanda uluslar arası üne kavuşturmuştur. Özellikle şer'î meseleleri sonuçlandırmasındaki liyâkatinden ve bu meselelerdeki muhâkeme ve münâzara kudretinin yüksekliğinden dolayı "Müftii's-Sekaleyn" unvanını almıştır. İlmî şahsiyeti bakımından kendi zamanında o kadar büyük bir şöhret kazanmıştır ki, Sadettin Taftazâni ve Seyyid Şerif Cürcâni'ye tercih edilmiştir.

Kemal Paşazâde'nin eserlerinin sayısı hakkında kaynaklar farklı bilgiler vermektedir. Mecdi Efendi bunları 100 olarak verirken, M. Tahir, Ahmet Uğur, İsmet Parmaksızoğlu 300, Hamid Vehbi 400-500 ve Nihal Atsız bu sayıyı 209 olarak gösterirler. Kelam, usul, hadis, tarih ve lisan ilmi gibi pek çok alanda telif ve tercüme eserler veren Kemal Paşazâde'nin en önemli eseri "Tevârih-i Âl-i Osman"dır. Kemal Paşazâde'ye Tevârih-i Âl-i Osman'ı yazma görevini Sultan II. Bayezid vermiştir. Kemal Paşazâde, Osman Gazi'den başlayarak her sultana ayrı bir defter tahsis etmek suretiyle sekiz defter yazmış ve bunları iki parti halinde II. Bayezid'e takdim etmiştir.

II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman'ın iltifatlarına mazhar olan Kemal Paşazâde Şeyhü'l-İslam Zenbilli Ali Efendi'nin ölümünden sonra 932/1526'da Şeyhü'l-İslam olmuştur. Ömrünü devletine ve milletine hizmetle geçiren Kemal Paşazâde 2 Şevval 940/16 Nisan 1534'de vefat etmiş ve Mahmut Çelebi Zâviyesi'ne defn edilmiştir.

Sonunda kendilerini bu durumdan ancak dünyanın koruyucusu Osmanlı padişahı Sultan Süleyman'ın güneşin ve ayın secde ettiği gökyüzü gibi engin sarayına sığınıp iltica ederek kurtarabilecekleri kararına varmışlardı. Fransa Kralı bu teklifi benimsedi ve Kanuni Sultan Süleyman'a bir elçiyle mektup gönderip yardım talebinde bulundu. Elçinin getirdiği mektubun özeti manzum olarak şöyle dizilip açıklandı:

"Lütuf eteğine yapıştım Han'ım benim
İnsafsız düşman elinden kurtar beni korunağım benim
Eğer zamanın Süleyman'ından bir himmet olmaz ise
Her şeyim bitti krallığım paramparça oldu benim"

Fransa Kralı Osmanlı Sultanı'ndan, İspanya kralına yardım ederek Fransa kralını yenmesini sağlayan, Macar kralının kulağını çekerek İspanya'ya yardımını önlemesini istiyordu. Böylece Macarlar İspanya'ya yardım edemeyecek, tek başına kalacak olan İspanya'yı da cihan Sultan'ının lütfu ve ihsanı ile yenerek ülkelerinden çıkarmaya güçleri yetecekti. Bu iyiliği karşılığında da cihan padişahının ihsanının kulu kölesi olup, isteyerek itaat gerdanına boyun veren kullarından olacaklarını beyan etti.

İhsanı bol, şanı yüce Sultan kanadı kırılmış ölmek üzere olan kralın bu perişanlığına merhamet edip gereğinin yapılmasını buyurdu. Elçiye hil'at ve icazet verip türlü ihsanlara boğdu. ...(24a)... "Kerim olan sözünü tutar ve affeder" sözü gereği, verdiği sözü tutmasının üzerine farz olduğu düşüncesiyle Macaristan kralı'nın tavus kanadı ve gelin yüzü gibi ülkesini yerle bir etti, Kral'ın canını oklarına hedef edip askerinin kimini kılıçtan geçirdi kimini darma dağın perişan etti...

(25a) ...İspanya kralının gücü kırılıp şiddetli saldırıları yok oldu. Fransa kralı mahsur olduğu kaleden çıkıp, askerini yanına toplayıp bütün gücüyle savaşıp düşmanını ülkesinden çıkardı. Şanı, şerefi zillete düşmüş iken yeniden izzete erdi..."

3. FRANSA'NIN İKİNCİ YARDIM TALEBİ ÜZERİNE NİSE KUŞATMASI VE ESTERGON/İSTOL-BELGRAD SEFERİ

On altıncı yüzyıl yarılanmak üzereydi. Fransa kralı Françesko (Fransuva) bu defa ezeli rakibi İspanya kralı Şarlken'e karşı Osmanlı Sultanından bir kez daha yardım istedi. Bunun için İstanbul'a gönderdiği elçisi Polen dö Lagard ile Osmanlı Sultanına şu mesajı getirdi:

"Ey yedi ülkenin padişahı, cesaret ve kahramanlığın kaynağı, dünyanın sığınağı, benim halimden haberin olsun da bu bitkin perişanlığıma bir çare luffet. Dünyada senin kadar büyük şah yok, diğer şahlar senin kapında ancak bekçi olabilirler. Senin gibi bir büyük padişaha sığındım" diye arzuhaline başlayıp, "Kaptan-ı Derya Barbaros Hayreddin Paşa'nın denizden, yüce Padişah Kanuni Sultan Süleyman'ın da karadan kendisine yardıma gelmelerini istedi."

Fransa'nın daha önceki yardım taleplerini boş çevirmeyen Kanuni Sultan Süleyman bu defa da boş çevirmedi. Polen dö Lagard'ı ve Hayreddin Paşayı

İstanbul'a çağırarak donanmayı hazırlamasını emretti. Kendisi de karadan hareket etmek üzere hazırlıklara başladı. Bütün bu gelişmeleri yine dönemin tanıklarından olan ve donanmaya bizzat katılan, Sinan Çavuş² "Süleymannâme" adlı eserinde şöyle anlatır:

"Hıristiyan kralların en büyüklerinden ve eski Hıristiyan serdarlarının öncülerinden, tâc ve tahtıyla ülkeler sahibi olan haşmetli kiralığı, sınırsız bolluktaki hazineleri ile meşhur olan Fransa kralı Françesko, kudretli, dünya Padişahının saâdet merkezi yüce makamına bir elçi göndererek şöyle der:

Nazm

(11a) Ey yedi iklimin Padişahı
Cesaretin kaynağı, dünyanın sığınağı
Padişahım benim durumumdan haberdar ol da
Bu yaralı gönle lütuf merhemini sür
Devrin senin gibi bir şahı yok
Şahlar kapında bekçi olsalar yeridir
Senin gibi bir şaha gönülden itaat ettim
Kuluna dost düşmanlarına düşmanım
...
İçimizden bir kötü yıldızlı
Yahudi asıllı ve lanetli biri
Cesar oldum diye iddia edip
Hile ile devletimi ele geçirdi

(11b)... Her zaman muzaffer olan cihan Padişahı hazretlerinin, saadet sunan eşiklerinden yalvarılarak istendi ki:

"Zamanında Rüstem'in destanları unutulmuş, İsfendiyar'ın nâmı silinmiş, kader gibi geçerli kılıçlarının yıldırımlarıyla güneşi dermansız bırakan, hücumunun şiddetiyle Efrâsiyâb'ın (Mâveraünnehr) temelini harâb eden, harpte vuruşunun sesiyle denizin derinliklerinde timsahların ödünü patlatan ve savaşta kararlılığıyla kötü talihli firenlerin sağlam yapılı surlarını harap ederek mezara çeviren Hayreddin Paşa, donanma gemileriyle bu tarafa gelip yardıma hazır olursa, Üngurus tarafından da yedi ülkenin Padişahı Hazretleri savaşa karar verirlerse kötü soylu, **(12a)** şeytan tabiatlı düşmanın fesat pençesi parlak cefa kılıcıyla ve kötü huylu gagası keskin bela kılıcıyla iki taraftan kesilerek, gül bahçesi vilayet tamamen güzellik ve tazelik bulacağından hiç şüphe yoktur" diye ricasını arzetmişti.

Bu durum, âlemin barınağı saadetli dergâhın sahibi Padişah'a arzolundu. Fransa'nın isteğinin son şekline ince bir kavrayışla yaklaşarak Fransa'nın gerçek

---

² Osmanlı kaynakları, Tarih-i Feth-i Sikloş Estergon ve Istol-i Belgrad'ın yazarı olan Sinan Çavuş hakkında onun Kanuni Sultan Süleyman döneminde yaşadığından başka hem kendi hem de eserleri ile ilgili pek bilgi vermezler.

Sinan Çavuş'un bugün mevcut olan iki eseri vardır. Bunlardan biri Hayreddin Paşa'nın deniz seferlerini bizzat onun ağzından anlattığı Gazavât-ı Hayreddin Paşa'dır. Diğeri ise Kanuni Sultan Süleyman'ın emri ile yazdığı "Süleymannâme"dir. Sâde bir üslupla yazılan eserin güvenilirliği yazarın ne gördüyse onu kaydettiğinin doğruluğu ile tasdik edilmiştir. Eser 32 minyatüre sahiptir. Bunların bir kısmı minyatür sanatının örnekleri olarak çokça kullanılmıştır. Eserde Nis ve Tulon limanları ile Barbaros'un filosunun minyatürleri en ince detayları ile resmedilmiştir.

niyetinin ne olduğu anlaşılana kadar cevap tehir edilmişti. Ancak daha sonra elçi, devlet erkânı ve ileri gelenlere giderek şunları söyledi:

Nazm

"Benim durumumu Sultan'a arzediniz
Bir an bile beklemeye takatim yoktur
Nice gündür bu ulu eşiğe
Yüzümü sürüp geldim cihan şahına
Kralımdan bir mektup getirdim
Dünya Padişahının huzuruna yetiştirdim
Verilmedi onun cevabı bana
Ki biz o cevapla erelim doğru yola"

Daha sonra elçinin bu cevabı şerefli saltanatın huzuruna arz olundu. **(12b)** Saltanatın en yüce saâdeti ve hilâfet semasının parlak güneşi Sultan hazretlerinin cihanı nuruyla aydınlatan güneş ve saâdetli emirleri ki, zafer müjdesidir, şu şekilde sonuçlandı: "Her zaman huzur veren çehresi, cihad gelinine tutulup, düşman timsahlarının yüreklerinin yağıyla gaza lambasını yakan, Rüstem gibi savaşan, Behram gibi döğüşen şanlı Hayreddin Paşa Allah şerefini dâim etsin ve ahlakını güzel eylesin İstanbul'dan davet oluna".

Hayreddin Paşa'ya ferman ulaşınca bir an bile beklemeden şanlı Edirne şehrine geldi. Taht sahibi mezkûr Fransa kiralının ve askerlerinin istekleri ve fikirlerinin maslahatları görüldükten sonra, törenini cihan fethiyle süsleyen ve hükümdanlığın kurucusu Sultan hazretleri, Hayreddin **(13a)** Paşa'ya çok değerli şu emrini gönderdi. "Bulutlar gibi akıp giden ve zaferle dönen yüz parça gemiyle Fransa'nın yardımına ve korumasına gide".

Gazi Padişah hazretlerinin **(17a)** bu yüce emirleri gereğince Hayreddin Paşa, 12 Muharrem 950H./17 Nisan 1543 M. Pazartesi günü demirlerini alıp, yelkenlerini açıp, top ve tüfek atışları altında hareket ettiler.

Fransız elçisini de gemisine alan Hayreddin Paşa 24 Haziran 1543'de Marsilya'ya geldi ve burada Fransız donanması kaptanı Anto Kilâri tarafından büyük bir törenle karşılandı. Burada on beş gün kalan Hayreddin Paşa'ya Fransa'dan gelen elçi şu haberi getirdi:

"Beyt

Düşmanın başına şimdi el irmez
Ayağın almayınca baş virmez."

Öyleki, Kelîle ve Dimne adlı bir Hint masalında anlatıldığı gibi, kötü dinli İspanya aldatma ve hile ile görünen yüzünü, düşmanlık örtüsüyle örterek, sulh anlaşmasını bozmak ve vefasızlık sıfatını takınmak suretiyle, devletimin temelini yıkmağa ve şevketimi yok etmeye çalışmaktadır. Himmetinizle, bir şekilde kulağını bükmek gerekmektedir. Öyle ki, diğer Hıristiyan ülkelerin (26b) krallarına da gereken yapılmış olur.

Bu yapılırsa, sağlam surları toprağın merkezine ulaşan ve dünya gibi yuvarlak kulelerinin uçları gökyüzünden eflak'ın merkezine erişen, Nise kalesinin fethi ve kurtulması için muzaffer gemilerle üzerine varmanızla, gücünüzün heybetinden o sağlam kaleye zelzele ve kahramanlığınızın cesarefinden İspanya'ya velvele düşer. Biz de bu tehlikeli beladan kurtuluruz.

Fransa'nın bu talebi üzerine 19 Ağustos 1543'de Osmanlı Fransız kuvvetlerinin fiili ilk ortak hareketi ile Nise kuşatıldı. Daha sonra fırtına sebebiyle kuşatma kaldırıldı ve Hayreddin Paşa 9 Ekim 1543'de kışı geçirmek üzere Tulon şehrine gelip demir attı.

Diğer taraftan bahtı açık, mülk ve tahtın sahibi, Allah'ın ülkelerinin koruyucusu, kullarının yardımcısı Padişah hazretlerinin kendisi de Edirne'den, **istediği gibi hüküm veren, dilediğini yapan buyruk sahibi olan Allah'a güvenerim** diyerek, cihan padişahına yakışan bir debdebe ve ülke fetheden bir görkem ile her nerede olursa olsunlar bozgunculuk eden düşmanları (38a) aramaya çıktı. (23 Nisan 1543)

Osmanlı Sultanı İstol Belgrad kalesini fethettikten sonra 5 Eylül 1543'de tercüman Hasan'ı Fransa kralı Françesko'ya oradan da İstanbul'a çağdırmak üzere Hayreddin Paşa'ya gönderdi.

(133a) ... Tercüman Hasan, Françe ile Filandıra şehrinde buluştu. Françe, İslam sultanlarının sultanı, ülkeler sahibi Padişah hazretlerinin Üngürus vilayetinde gerçekleştirdiği fetihlerin durumundan sordu. Hasan, şöyle cevap verdi:

... **(134a)** ... Asrının en kudretli Padişahı kahreden kuvveti ve apaçık kudreti ile Valpo, şikloş, Peçuy, Beçvar, Sas, Aynvar, Malvar, Estergon ve Tata kalelerini fethederek, şanı yüce Osmanlı'nın kadim ülkesine kattı.

Üngürus (Macaristan) diyarının güneyine yayılmış olan kuzey bölümü ve ayrıca Tuna nehrinin kenarından Aksu serhaddine kadar doğu ve batıya uzanan çizgide son bulan bölgeler perişan kafirlerin vilayetlerinden ayrılmış ve emniyet yurdu İslam ülkesi sınırları içine girmiştir. ... **(134b)**... İstol-i Belgrad kalesinin ele geçirilmesi için ve içindeki perişan kafirlerin yok edilmesi için hisarları karıştıran ve kale duvarlarını yıkan toplarla döğüp sonuca ulaşmak üzere olduğunu haber verdi.

Françesko bu haberleri duyunca, dünyanın barınağı ve kudretli dergâhın Padişahına şu nazım ile yalvardı.

Nazm

Dünya Sultanına kuluz biz

Hizmetinde kusur etmekten utanırız biz

O Padişahın bizim gibi yüz kulu var

Kabul buyurursa biz de onun kuluyuz

Her türlü vergi, taht, tâç ve ülke

Padişahındır, biz hepimiz mahkum ve köleyiz.

(135a) Daha sonra Hasan, Françe'den Tulon limanına hareket ederek Tulon'da Hayreddin Paşa ile buluşup Padişah'ın (İstanbul'a dönme) emrini bildirdi.

4. BELGELERİN TRANSKRİPSİYONU

4.1. FRANSA'NIN BİRİNCİ YARDIM TALEBİ VE MOHAÇ SEFERİ

Firencse beğinin ki, âsitâne-i sa'âdet-âşiyânına 'arz-ı intisâb idüb bâb-ı izzet-meâba ızhâr-ı ihtisâs itmişdi, İspânya beğinin pençe-i istiflasından istihlas husûsında buyrulan va'd-ı kerîm mezkûr sefer-i 'azîmin cümle-i esbâbından idi...

(22-a)... Ol diyâr ehlinin kendü dillerince kurûne didükleri efseri mu'teber ki, selâfîn-i taht-nişîn-i nasârâdan kendü karnında kırnı vü karîni olmayan kesret-i a'vân u ensâr vefret-i etbâ'-u eşyâğ ile mümtâz olan ser-efrâz tâc-darlar urunu gelmişlerdi. Ol tâcı giyüb mi'râc-ı rif'ate urûc iden serdara Cesâr (23-a) derlerdi. Ol 'ibâretün ma'nâsı ve fahvası melikü'l-mülûk-i ves's-selâfındır. Ol tâc-ı laffin ve bu lakab-ı şerîfin Alaman beglerine ihtisâsı vardır, havâss-ı mezkûre ve hasâyis-i mezbûre olanlar da onlarda bulunurdu. Sâyir kurûm ol şerefden mahrum idiler. Hâliyâ hayli zamandı ki, serhayl-i Alaman fevt olmuş hazân-ı mevtille gülistân-ı zindigânisi solmuşdu, ol hulfün halefi olmamağın vilâyetinin eyâleti mahlûl olub, seyfi meslûl şevketi mağlûl olmuşdu.

Ol diyârın civarında olan şehir-yârlardan İspanya beği ve Firençe beği ma'mûre-i mezkûrei zabt idüb kendü memleketlerine rabt itmege ikdâm u ihtimâm idüb ol serdarların her birisi kurûnei urunub cesarlığa tâlib olubdururdu. Bir nice yıldı ki, aralarında defâ'tile muhârebe ve medârebe miyân-ı meydân-ı mücâdelede mukâtele ve mukâbele olub âhirü'l-emr kırâl-ı bed-fi'âl-i Üngürus-ı menhûs mu'âvenet ü muzâheret itmegile İspanya beği Françe beğine gâlib olmuşdu. (23-b) Seyf-i hayf ile leşkerini kırıp, seyl-i hayl ile kişverine girüb, kılâ'ını ve bikâ'ının ekserini almış idi. Bâzû-yı savleti sınub bârû-yı şevketi yıkıldıktan sonra kendüsi kaçmış, kâr u bâr-ı karârı saçmış, varmış bir hisâr-ı üstüvâra girmiş, sûr içinde mahsûr olmuş kalmışdı.

Vezirlerini ve müşirlerini bir araya derüb bu rây-ı maslahat-arâ-yı ve tedbîr-i dilpezîri ma'kûl ü makbûl gördüler ki, Sultân-ı cihân-penâhın dergâh-ı âsmân-iştibâhına ki, secde-gâh-ı mihr u mâh ve püşt ü penâh-ı sefid ü siyâhdur, ilticâ vü intimâ ideler. Ol âftâb-ı cenâba zerre-vâr ızhâr-ı intisâb idüb tâb-ı himmeti vü pertev-i 'inâyeti ile hasm-ı gaddâr-ı bed-fercâmdan intisâr u intikâma iktidâr bulalar. Mezkûr şehir-yâr-ı makhûr bu tedbîri takrîr idüb, husrev-i Behrâm-gulâmın dîvân-ı keyvân-mekânına rasul irsâl eyledi. Mahsûl-i makâl buydu ki, manzum u merkûm ve mezbûl oldu ve simet-i zuhûr buldı.

Nazm

(24-a)

Destgîrem dâmen-i lütfundurur hânım benüm

Hasm-ı bî-insâf elinden al girîbânım benüm

Ger Süleymân-ı zamandan cem'a himmet olmaya

Ebter oldu defterim tağıldı dîvânım benüm

Nesr. Üngürüs-ı menhûsın kırâl-ı bed-fi'âlinin i'dâdı ve imdâdı ile 'adû-yı kîne-cûy zâfir u kâhir oldu. Ol mu'în olan lâînin def'ine de ref'ine Sultân-ı cihândan himmet ü 'inâyete olursa hasmile mukâbeleye ve mukâteleye kâdir oluruz. Ol bed-sîretin mâdde-i fesâdın hasme kudret buluruz, Hazret-i sâhib-kırânın bende-i ihsânı olub şevk ile tavk-ı itâ' te boyun viren efkenderlerden oluruz.

Sultân-ı kerîmü'ş-şân-ı 'azîmü'l-ihsân, mezkûr bir küşte hâl ü şikeste bâlin kemâl-i ibtizâlle tezallümine terahhum idüb mesûlin mebzûl buyurdu. Mezbûr rasuline merdiyyü'l-bâl ve makdiyyü'l-âmâl olduğu halde hıl'at-i icâzet virüb, hûn-ı ihsânile toyurdu. (24-b) "**el-kerîmü izâ ve'ade vefâ, ve izâ ev'ade 'afâ**" ol va'denün ki, incâzı zimmet-i himmetinde farz-ı lâzimü'l-edâ, karz-ı vâcibü'l-îfâ hükmin bulmuşdı, muktezâsıyla hayl-i seyl reftârile cûy-bâr-ı Savâyı vü Diravâyı ki, her biri bir deryâydı geçdi...

Üngürüs-ı mehûsın perr-i tâvûs ve rû-yı 'arûs gibi pîrâste vü ber-hâste kişverini harâb u yebâb idüb, kîse-i iflâs ve kâse-i rebâb gibi hâlî kodı. Kırâl-ı bed-fi'âlin cân-ı bed-gümânını hedef-i fîr-i tedmîr idüb leşkerinin kimin tu'me-i şîn-i şimşîr, kimin lokma-i ejdihâ-yı zencîr idüb, ol murdârların levs-i revsinden mezkûr diyârı âb-ı fiğ-i mîğ-tâbile pâk itdi nehr-i bahr-misâl Tunayı dâhi geçüb kırâl-ı gümrâhın taht-gâhını yıkdı yakdı. Şimşîr-i berk-tesîrinden ki, sehâb-ı 'azâbdı, deşt ü hâmûnda seylâb-ı hûn akdı.

(25-a) Nesr. İspanya beğinin püşt-i dürüşti sınıb bâzû-yı şevketi ve bârû-yı savleti pest oldu. Firenze beği ki, sûr içinde mahsûr olub mesûr beğidi, hisârdan çıkub leşker-i cerrârın yanına derdi, haşem-i hişm-kîniyle hasm u pür-haşem ü kîni kişverinden ayırdı. Hadîd-i câh-ı zillete inmişken zirve-i câh u 'izzete irdi. Âfitâb-ı himmet-i Sultân-ı cihân ol 'ukde-i husûfde bî-nûr u fer kalan mâha iki aylık yoldan tâb virdi...

(25-a) Nesr. İspanya beğinin püşt-i dürüşti sınıb bâzû-yı şevketi ve bârû-yı savleti pest oldu. Firenze beği ki, sûr içinde mahsûr olub mesûr beğidi, hisârdan çıkub leşker-i cerrârın yanına derdi, haşem-i hişm-kîniyle hasm u pür-haşem ü kîni kişverinden ayırdı. Hadîd-i câh-ı zillete inmişken zirve-i câh u 'izzete irdi. Âfitâb-ı himmet-i Sultân-ı cihân ol 'ukde-i husûfde bî-nûr u fer kalan mâha iki aylık yoldan tâb virdi."³

4.2. FRANSA'NIN İKİNCİ YARDIM TALEBİ ÜZERİNE NİSE KUŞATMASI VE ESTERGON/İSTOL-BELGRAD SEFERİ

"Selâfîn-i küffârın mu'azzamlarından, ve dâru'l-küfr-i kadîm serdârlarının mukaddemlerinden Husrev-i taht-nişîn ve sâhib-i memleket ve kırâl-i pür-haşmet, hazâyin-i mevfûr-ı nâ-mahsûr ile meşhûr ve mezkûr Fırânça memleketine server ve Nûşîn-revân-tahtiyle hem-ser olan Franceşko dergâh-ı gerdûn-iktidâra, ve bârigâh-ı sa'âdet-medâra, ilçisiyle 'arz-ı hâl gönderüb dimiş:

³ Kemal Paşazâde, Tevârih-i Âl-i Osman X. Defter" Haz. Şefaettin Severcan,s, 218-222,Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1996.

Nazm

[11a] Ki iy iklim-i heftün pâdişâhı
Şecâ'at menba'ı 'âlem-penâhı

Benüm hâlümden ol şâhum haberdâr
Bu dil rîşine lutfun merhemîn sâr

Senün gibi çü yok bir şâh-ı devrân
Sezâ şehler ola kapunda derbân

İtâ'at eyledüm sen şâha dilden
Kuluna dostem a'dâna düşmen

[11b]... Pâdişâh-ı cihân ve sâhib-kırân-ı devrân Hazretlerinün âsitân-ı sa'âdet-âşiyânlarından istid'â olunur ki:

"Zamânında dâsitân-ı Rüstem mensî ve devrânında İsfendiyâr-ı nâ-mervî, ve savâ'ık-ı fîg-ı kazâ-mezâsından âfitâb-ı bî-tâb, ve şiddet-i savletinden bünyâd-ı Efrâsyâb harâb ve darb-ı harbi sadâsiyle ka'r-ı deryâda nehengün zehresin çâk ve 'azm-i rezmiyle fireng-i bed-ahterlerün sûr-ı ma'mûr-ı salâbetlerin harâb u megâk kılan Hayreddîn Paşa donanma gemileri ile bu cânibe gelüb mu'âveneti, ve Ungurûs cânibinden Pâdişâh-ı heft-kişver Hazretlerinün 'azm-i rezme himmeti mukârin olacak olursa, tarafeynden 'adû-yı bed-nijâd-ı [12a] Ahrimen-nihâdün mihlebi fesâdı fîg-ı tâbdâr-ı cefâ, ve minkâr-ı bed-nihâdı şimşîr-i âbdâr-ı belâyile kat' olunub gülzâr-ı vilâyet tamâm revnak ve tarâvet bulacağında şâyibe-i şübhe yokdur diyû 'arz-ı niyâz eylemiş."

Dergâh-ı 'âlem-penâha ve bârigâh-ı sa'âdet-destgâha 'arz olunub, mezbûr Fırânça murâdinun sûret-i 'âkibetine 'ayn-ı dirâyet-i sâkıbla nazar olunub cevâb virilmesi te'hîr olunmuşıdı. Sonra ol gelen ilçî erkân-ı devlete ve a'yân-ı Hazrete varub didi ki:

Nazm:

Benüm 'arz eylenüz Sultâna hâlüm
Ki yokdur durmaga bir dem mecâlüm

Niçe eyyâmdur bu âsitâne
Sürüb yüzüm gelüb şâh-ı cihâne

Tevakku'-nâme şâhumdan getürdüm
Şeh-i 'âlem huzûrına yitürdüm

Virilmedi bana ânun cevâbı
Bulavüz tâ kim andan biz savâbı.

Ba'dehû mezkûr ilçinün cevâbı 'izz-i huzûr-ı saltanata 'arz olunub [12b] humâ-yı evc-i mu'allâ-yı saltanat, ve âfitâb-ı rahşân-ı âsumân-ı hilâfet Hazretlerinün emri

'âlem-ârâları ki, mihr-i cihân-tâb-ı lâmi'u'n-nûr ve envâr-ı sa'âdet-âsârından zafer-nevîd fâyizu's-sürûrdur, ana müncer oldu ki hemvâre çehre-i zîbâ-yı 'arûs-ı cihâd u gazâyâ harîs olub, Firenk nehenglerinün yüregi yağıyla dâyim gazâ çırâğını yakagelen, Rüstem-kıtâl Behrâm-cidâl Hayreddîn Paşâ-yı humâyûn-fâl, *dâmet me'âliye hû*, ve *tâbet şemâyile hû* İstânbul'dan da'vet oluna.

Beyt:

Çü irdi Hayreddîn Paşa'ya fermân
Tevakkuf itmeyüb bir lahza bir ân

Mahrûse-i Edrene'ye sînet-i 'ani'l-bekiyyeye gelüb, mezkûr kırâl-i taht-nişîn ve serdâr-ı serîr-temkînün murâdı, ve fikr-i nihâdınun ittihâdı mesâlihi görildükden sonra, müzeyyin-i âyîn-i cihândârî ve müessis-i bünyân-ı tâcdârî Hazretleri mûmâ ileyh Hayreddîn [13a] Paşa'ya emr-i celîl-ü'l-kadri bunun üstüne sârî oldu ki, yüz pâre sefâyin-i zafer-nigâr, ve merâkib-i sehâyib-reftâriyle Fırânçanın mu'âvenet ü muzâheretine gide....

Hazret-i [17a] Pâdişâh-ı gazâ-âsârın emr-i şerîfleri muktezâsınca mûmâ ileyh sene tokuz yüz elli Muharrem-i mübârekün onikisinde düşenbih gün... demürlerin alub ve yelkenlerin açub top u tûfenglerin atub yürüdiler."⁴

Fransız elçisini de gemisine alan Hayreddîn Paşa 24 Haziran 1543'de Marsilya'ya geldi ve burada Fransız donanması kaptanı Anto Kilâri tarafından büyük bir törenle karşılandı. Burada on beş gün kalan Hayreddîn Paşa'ya Fransa'dan gelen elçi şu haberi getirdi:

"Beyt:

'Adûnun başına şimdî el irmez
Ayağın almıyanca baş virmez

Ol dimne-i Kefîle-misâl İspanya diyen bed-fi'âl mekr u hîle ile cemâl-i yakîni hicâb-ı 'adâvet ve gubâr-ı sıyânetile setr idüb câdde-i islâhdan münharif ve bed-'ahdlik sıfatıyla muttasif olub rûkn-i devleti hedmine ve bîh-ı şevketi kal'ine sa'y idüb durmuşdur, yümn-i himmetünizlebir vechile gûş- mâl olmak gerek ki, sâyir melik-i Nasârânun [26b] ser-efrâzlarına mûcib-i gayret ola. Eyle olsa sûr-ı üstüvârı merkez-i hâke vusûl ve kulle-i gerdûn-hemtâsinun kellesi evc-i hevâdan küre-i eflâke duhûl iden kal'a-i Nise'nün feth u istihlâsîçün zafer istizhâriyle üzerine varub sadmet-i salâbetünüzden ol kal'a-i mefîne zelzele ve sarâmet-i şehâmetünüzden İspanya vilâyetine velvele düşüb biz dahî varta-i belâdan necât bulavüz..."⁵

Fransa'nın bu talebi üzerine 19 Ağustos 1543' Osmanlı Fransız kuvvetlerinin fiilî ilk ortak hareketi ile Nise kuşatıldı. Daha sonra fırtına sebebiyle kuşatma kaldırıldı ve Hayreddîn Paşa 9 Ekim 1543'de kışı geçirmek üzere Tulon şehrine gelip demir attı.

⁴ Sinan Çavuş, Süleymannâme, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine Dairesi, No, 1608, V,10b-17a.

⁵ Sinan Çavuş, Süleymannâme, V, 26a-b.

Diğer taraftan Sultan Süleyman'ın kendisi de, "... târîh-ı hicret-i Nebeviyye 'aleyih's-salâtü ve's-selâm'un 'uşr-i 'âşirinün nısf-ı evveli Muharremün onsekizinde Hızır-İlyâs günü şehriyâr-ı cuvân-baht şeh-suvâr-ı milk ü taht hâfız-ı bilâdi'llâh nâsır-ı 'ibâdi'llâh hazretleri mahrûse-i mezbûreden **fe-innî mütevekkilün 'ala'llâhi'l-Mürîdi'llezî yef'alü mâ yeşâü ve yakhümü mâ yürîd** diyû tanîn-i tantana-i cihân-dârî ve sîf-i ze'âzi'-ı kişver-sitâniyle a'dâ-yı fesâd-ârâyı her kande ise [38a] arayı çıkub."⁶

Osmanlı Sultanı İstol Belgrad kalesini fethettikten sonra 5 Eylül 1543'de tercüman Hasan'ı Fransa kralı Françesko'ya oradan da İstanbul'a çağdırmak üzere Hayreddin Paşa'ya gönderdi.

"Dergâh-ı gerdûn-iktidâr ve bârgâh-ı sa'âdet-medârdan Tercümân Hasan Fırânça ile Hayreddin Paşa'ya irsâl olındı... Tercümân Hasan, ... [133b] ... Fırânça'ya Filandıra nâm şehri-i 'azîmde mülâkî olub mezkûr Fırânça sultân-ı selâfîni'l-İslâm mâlik-i memâlik-i rikâbi'l-enâm hazretlerinün Ungurûs vilâyetinde vâki' olan fütûhât-ı müstebhacenün ahvâlinden istifsâr idüb... Hasan cevâb virüb didi ki: Pâdişâh-ı rû-yi zemîn ve sâhib-tâc u taht ü nigîn hazretlerinün... [134a] ... kuvve-i "âhire ve şevket-i bâhiresiyle kal'a-i Valpova ve Şikloş ve Peçuy ve Beçvâr ve Sâs ve 'Aynvâr ve Malvâr ve Üstürgon ve Tata nâm kal'alar feth olub iklim-i kadîm-i Âl-i 'Osmân-ı 'âlî-şâna mülhak ve mülsak olub diyâr-ı Ungurûs'un cenûba mubassıt olan 'arzi şimâlî ve taraf-ı şark u garba mümtedd olan tûlî ki kenâr-ı cûybâr-ı Tuna'dan serhadd-i Aksu'ya varur, muntehî olub ol gâyetde nihâyet bulub vilâyet-i küffâr-ı hâksârdan munfasıl ve dâru's-selâm-ı ehl-i İslâm'a muttasıl olub... [134b]... İstol-i Belgirâd kal'asının teshîri ve içindeki küffâr-ı hüsrân-âyînün tedmîri husûsında bârû-kûb ve hisâr-âşûb toplanıle dögüb almak üzeredür diyü haser virdi.

Fırânça bu haberden âgâh olıcak pâdişâh-ı 'alem-penâhun dergâh-ı gerdûn-iktidârına bu nazmîle niyâz idüb didi:

Nazm:

Selâfîn-i cihâna bendeyüz biz

Kusûr-ı hizmete şermendeyüz biz

Bizüm gibi şehün var bendesi yüz

Kabûl iderse biz de bendesiyüz

Harâc ü bâc ü taht-ı tâc ü kişver

fiehündür biz kamû mahkûm ü çâker

[135a] Andan sonra mezbûr Hasan Fırânça'dan Tulon limanına 'azm idüb varub müşârun ileyh Hayreddin Paşa'ya buluşub icâzet hükmin virüb..."⁷

⁶ Sinan Çavuş, Süleymannâme, V,37b-38a.

⁷ Sinan Çavuş, Süleymannâme, V, 133a-135a.

5.SONUÇ YERİNE

Fransa kralları ne zaman ihtiyaç duysalar derhal Devlet-i Âli-i Osman'a yardım için başvurmakta tereddüt etmediler. Osmanlı Devleti de çok önemli riskleri göze alarak onlara yardım etmekte tereddüt göstermedi. Osmanlı Sultanı büyüklüğünün gereğini yerine getirdi ve her defasında Fransa'yı parçalanmaktan, Fransızları perişan olmaktan kurtardı. Yukarıda sizlerle paylaştığımız ve belgelerini sunduğumuz bu iki yardım talebine karşılık Devlet-i Âli-i Osman'ın biri deniz ikisi kara olmak üzere yaptığı bu üç büyük savaşın sonuçlarının Osmanlı kadar Fransa açısından da önemi apaçık ortadadır.

Türk-Fransız ortak tarihinin bu önemli dilimini günümüz Fransız idarecilerinin ve Fransız halkının hatırlamasına ve Türkiye'ye ve Türk Milletine karşı tavırlarını yeniden değerlendirmelerine ihtiyaç vardır. Umarım bu tebliğ bu değerlendirmeye küçük de olsa bir katkı sağlar.